

СТАНОВИЩЕ

от Проф. Радка Иванова Масалджиева, дм, Медицински университет-Пловдив, Факултет „Обществено здраве“, Катедра“ Управление на здравните грижи“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

Професионално направление 3.2. "Психология"

Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Автор: Раиса Веселинова Стребкова-Лазарова

Катедра: Медицинска психология и чужди езици на МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ, ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СТАРА ЗАГОРА

Тема: ФАКТОРИ НА УМОРАТА ПРИ ПАЦИЕНТИ СЪС ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Научен ръководител: проф. Мирослава Петкова, д.пс

1. Представяне на докторанта - биографични данни във връзка с процедурата.

Раиса Веселинова Стребкова-Лазарова има бакалавърска степен по Управление на здравни грижи от МУ-София и магистърска - по психология от ВТУ „Св.Св. Кирил и Петодий“. От 2016г. е редовен докторант по Медицинска психология в Тракийски университет. Има следдипломно обучение по Юнгианска психодрама. Има повече от 15 години трудов стаж в сферата на здравеопазването, от които 10 години в Комплексен онкологичен център в гр. Велико Търново.

2. Актуалност на тематиката

Умората при пациенти с онкологични заболявания е мултифасетна тема, проучването на която може да допринесе от една страна за по-доброто разбиране на нейната същност и параметри, както и значими детерминанти, а от друга да помогне за създаването на по-ефективни стратегии за нейното управление.

Пациентите с онкологични заболявания са особено значим субект на изследване за медицинската психология, защото след сравнително доброто овладяване на инфекциозните болести в последните десетилетия, те, заедно със сърдечно-съдовите заболявания са сред основните причини за смъртност на населението. От друга страна, усилията за превенция и ранно откриване, както и създаването на нови методи за лечение, позволяват по-продължителна преживяемост на пациентите, което изисква и отчитане на тяхното качество на живот и търсене на възможности за повишаване на субективното им благополучие.

В този контекст умората при пациентите с онкологични заболявания има висока актуалност и важност, които са достатъчно добре защитени в обсъждания дисертационен труд.

Значимостта на темата, избрана от дисертантката, се потвърждава и от наличните литературни данни (независимо от дисертацията литературно проучване) за много висока честота на умората при онкологични пациенти (около половината от изследваните лица в мащабно проучване на Carlson et al., (2004), висок потенциал на симптомите на умора да предизвикват дистрес и големия брой пациенти, които не търсят професионална помощ за намаляване на този дистрес.

3. Познаване на проблема

Представеният дисертационен труд демонстрира:

1. Подробно запознаване на докторантката с наличната научна литература по темата;
2. Способности и умения на авторката за представяне на теоретични схващания и експериментални проучвания във връзка с темата;
3. Умение за обособяване на аспекти, характеристики и фактори, чието проучване и анализ могат да позволят постигане на целите на дисертацията.

Акцентът в работата на Стребкова е поставен върху влиянието на медицинските и психологическите фактори, които наред с демографските особености повлияват проявленията на умората при онкологични заболявания.

4. Методика на изследването

Подбрани са методики в рамката на проучвания тематичен кръг. Използвани са шест скали и анкетна карта, които са подходящо описани.

Методиките са представени в приложение .

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертацията съдържа 197 страници. Получените резултати са представени с помощта на 32 таблици и 33 фигури. Библиографията включва 340 заглавия на български и чужд език. Приложенията са единадесет. Структурирането и организацията на дисертационния труд са индикатор за добро познаване на проблемите в проучваната област и способности за провеждане на изследване и представяне на резултатите от него.

Работата е структурирана в увод, изложение в три глави, с отделни параграфи за различни аспекти на проучваните и анализирани проблеми, обобщение, изводи и препоръки, приноси, библиография и приложение.

Заглавието на дисертацията представя точно проучваните проблеми. Обемът на теоретичната част – литературен обзор - е общо 53 страници. Представени са ключови понятия като канцерогенеза, класификация на онкологичните заболявания и терапевтичните методи, болка, оптимизъм, субективно благополучие, умора и факторите на умората. Подробно са описани инструменти за измерване на умората.

Литературният обзор отговаря напълно на изследователската тематика и представя докладваните в литературата резултати по отношение на аспектите на темата и взаимовръзките между тях.

Глава втора представя постановката и организацията на емпиричното изследване, целта, хипотезите, задачите на изследването и използвания инструментариум на дисертационния труд.

Целта и задачите са ясно формулирани. Формулирани са пет хипотези относно връзките между анализирани конструкции и очакваните влияния върху тежестта на болката.

Изследваните лица са общо 66, като тук е важно да се отбележи, че докторантката е събираща данни за общо 110 пациента с онкологични диагнози и анализира само резултати за лицата, пълно и добросъвестно попълнили въпросниците и отговарящи на критериите за включване. Осъществените статистически анализи съответстват на научната цел.

Изследваните са групирани по различни демографски и медицински критерии. Резултатите описват и анализират през призмата на проучвания на други автори: 1. Значимо влияние на лъчелечението върху две от дименсиите на тежестта на умората – мотивация и активност. 2. Влиянието на стадия на заболяването, вида на проведеното лечение – оперативно, химиотерапевтично, лъчелечение; болката върху различни

параметри на умората. Проследено е и въздействието на проучените социодемографски фактори. Получените резултати са представени ясно, последователно и с разбиране.

В раздела на личностовите фактори се тества влиянието на тревожност, оптимизъм, очаквания, субективно благополучие и удовлетвореност от живота върху умората при обособените две групи, на основа на продължителността на провежданото лечение. Извършен е факторен анализ на резултатите от Скалата за удовлетвореност от живота и впоследствие извлечените пет фактора са включени в статистически анализи, за да се провери тяхната връзка с умората на пациентите.

Обобщено докторантката показва добро разбиране на проучваните конструкти, познаване на използвания инструментариум, компетентност при избора на статистически методи и описание и анализ на резултатите от тяхното приложение. Големият брой проучени фактори е в полза на заключение за висока научна стойност на разработения модел на тежестта на умората при онкологични заболявания.

Резултатите са представени и графично - онагледяването е точно и с много добро качество.

Събрани са голям обем от данни за влиянието на факторите, за които на основа на теоретичната част е предположена значимост.

Направените изводи са разделени в три групи, на основата на проучените фактори и съответстват на направеното проучване и анализ.

Описаните приноси са разпределени според техния теоретичен или приложен характер. За най-значим теоретико-методологичен принос може да се смята предложения модел за изследване на умората при пациенти със злокачествени заболявания. Научно-практическите приноси касаят болката, оптимизма, удовлетворението и социалната подкрепа.

Приносите са добросъвестно изведени. Набелязани са възможности за по-нататъшна работа по темата.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представени са данни за общо 4 публикации, от които 1 на български език и 3 на английски. Една от работите е публикувана в сборник от конференция от 2017г., а останалите – в научни списания, едно – с импакт фактор.

Дисертантката е първи или единствен автор на всички публикации.

Няма данни, които да поставят под съмнение личната заслуга на докторанта за получените резултати и формулираните приноси.

Критични забележки и препоръки (към проведеното изследване и представените материали):

Запознаването с работата ми дава основание за препоръка относно използването на избраната формулировка за описание на целта. Бих препоръчала изброяване на факторите, обект на проучването, вместо формулировката „проучените в литературния обзор фактори“.

Препоръчвам, разбира се, дисертантката да продължи работата си по темата, основавайки се на осъществения сериозен труд, като предложи на специалистите методи за диагностика и интервенция, които да повишат ефективността на лечебния процес, чрез отчитане и повлияване на неговите психологични измерения,

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията. Структуриран е логично и съдържа целите и методите на проучването, резултати и дискусия, изводи, препоръки, приноси и резюме на английски език.

Текстът е онагледен с таблици и фигури.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Райса Веселинова Стребкова-Лазарова съдържа *результати, които имат научен принос* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Дисертантката доказва по безспорен начин наличие на знания и умения за организиране и провеждане на научно изследване, за статистическа обработка и интерпретация на получените резултати.

Поради гореизложеното, давам своята *положителна оценка* на дисертационния труд, автореферата, представените резултати и формулираните приноси и *предлагам на уважаемото научно жюри да присъди образователната и научна степен 'доктор' на Райса Стребкова-Лазарова, докторант в докторска програма по професионалното направление ПСИХОЛОГИЯ.*

26.03. 2019 г.

Изготвил становището: Проф. Р.Масалджиева, дм

.....
